

Nr 218

av herr Björk i Göteborg m. fl.

angående de privata bevakningsföretagens ställning och funktioner.

Enligt nu gällande bestämmelser kan var och en fritt starta och driva ett bevakningsföretag på samma villkor som för vilket annat företag som helst. Ett bevakningsföretag kan auktoriseras av länsstyrelsen, som kontrollerar företaget med avseende på organisation och planläggning av verksamheten samt om det finns anställd föreståndare som kan godkännas. Denna auktorisation är inte obligatorisk. Sedan auktorisationen trätt i kraft kontrolleras anställd personal av den lokala polismyndigheten enligt den ordning som gäller vid rekrytering av polispersonal. Nyanställd personal kontrolleras därefter fortlöpande på samma sätt.

Formella krav på utbildning av bevakningsföretagens personal föreligger endast i de fall den skall tjänstgöra som ordningsvakter. För ronderande vakter, portvakter och andra finns alltså inga krav på någon speciell utbildning. För den som skall tjänstgöra som ordningsvakt gäller dock att han eller hon har att genomgå en av den lokala polismyndigheten (eller länspolisen) anordnad utbildning. Den som genomgått denna utbildning förordnas sedan av den lokala polismyndigheten, länsstyrelsen eller rikspolisstyrelsen (beroende på tjänstgöringsområde) som ordningsvakt. För närvarande finns i landet omkring 18 700 personer med ett sådant förordnande. Det är dock att märka att samtliga dessa inte är anställda i bevakningsföretag, då även andra kan genomgå utbildningen och få förordnande. Inte heller torde samtliga dessa förordnade ordningsvakter utnyttja sitt förordnande. Det totala antalet aktivt tjänstgörande ordningsvakter torde alltså vara mindre än vad den ovan redovisade siffran ger vid handen.

På rikspolisstyrelsen beräknar man att det i dag i Sverige finns omkring 107 auktoriserade bevakningsföretag. Fördelningen av dessa företag på olika storleksgrupper framgår av följande sammanställning.

<i>Antal sysselsatta</i>	<i>Antal företag</i>
10	31
11 – 25	13
26	50
Okänt	13
Totalt	107

Någon tillförlitlig statistik som anger antalet icke auktoriserade bevakningsföretag finns ej tillgänglig. Den arbetsgrupp med deltagare från justitiedepartementet, rikspolisstyrelsen och försvarsstaben som bland annat ser över reglerna för ordningsvakter har dock mycket approximativt uppskattat antalet till omkring 100 företag. I sammanhanget kan

även nämnas att Transportarbetareförbundets avdelning i Göteborg uppger att det i Göteborg finns omkring 35 bevakningsföretag, varav ungefär hälften icke är auktoriserade. Om detta är ett förhållande som är gällande i hela landet, skulle det alltså tyda på att arbetsgruppens uppskattning är rimlig.

Av de svenska bevakningsföretagen är det privata Bevaknings AB Securitas (Securitas) och det statliga Allmänna bevaknings AB (ABAB) de två största. Dessa två företag torde svara för omkring 60 respektive 15 procent av den svenska marknaden. Tillsammans med Syd-vakt AB och Nordvakt AB i Borås är de också de enda som av Försäkringsbolagens riksförbund har "godkänts" på så sätt att anlitan- de av dessa företag ger lägre försäkringspremier för vissa typer av försäkringar.

Då bevakningsföretagen inte har någon gemensam bransch- eller intresseorganisation är det svårt att få en mera samlad bild av branschen som helhet. Vissa gemensamma drag tycks dock ändå gå att urskilja. Företagen är huvudsakligen i enskild ägo med undantag av ABAB. Frånsett Securitas och ABAB rör det sig om förhållandevis små företag. Dessa företag har mestadels också ett begränsat lokalt verksamhetsområde.

För att något ytterligare söka belysa bevakningsföretagen lämnas i det följande en något mer ingående beskrivning av företagen Securitas, Syd-vakt AB och Nordvakt AB.

Bevaknings AB Securitas har omkring 5 000 hel- och deltidsanställda, vilket motsvarar 4 000 årsanställda. Omsättningen beräknas år 1972 komma att uppgå till omkring 165 miljoner kronor. Företaget bedriver en egen intern utbildning vid Securitasskolan. Utbildningen består av minst en veckas grundutbildning, och därefter sker även viss fortbildning under hela anställningstiden. Företaget ägs helt av en privatperson, konsul Philip-Sörensen i Malmö. Det har även några utländska dotterföretag. Företaget bedriver egen tillverkning och utveckling av olika tekniska hjälpmedel för bevakningsuppgifter. Bland de hjälpmedel man har till sitt förfogande kan nämnas TV-kameror, olika automatiska alarmsystem, automatiska personkontroller, kommunikationsradioapparater m. m. Företaget torde för övrigt vara det med de största resurserna på det tekniska området. Det statliga ABAB köper en del av sin materiel från Securitas.

Aktiemajoriteten i de bägge företagen Syd-vakt AB och Nordvakt AB innehas av en och samma person, direktör Stjernström i Borås. Företagen har tillsammans 625 hel- och deltidsanställda, motsvarande omkring 300 årsanställda. Uppgifter om företagens omsättning bar ej kunnat erhållas. Samtliga anställda skall inom en viss anställningstid erhålla minst en veckas utbildning. Man bedriver även därefter en viss fortbildning av sina anställda.

De här beskrivna företagen torde ha kommit längst i fråga om både tekniska hjälpmedel och personalens utbildning. De mindre företagen har ofta sämre ekonomiska resurser och därmed svårare att hålla samma standard på dessa områden.

Något särskilt samarbetsavtal mellan polis och bevakningsföretag har

ej träffats. Detta hindrar dock inte att samarbete mellan polis och ifrågavarande företag förekommer i många fall.

Problem kring de privata bevakningsföretagens ställning har uppmärksamats av riksdagen främst i samband med tillkomsten av det statliga Allmänna bevakningsaktiebolaget genom proposition 1964. Bakgrunden till förslaget om detta bolags tillkomst var att från säkerhetssynpunkt vissa brister ansågs föreligga i den befintliga bevakningsorganisationen, främst genom att enskilda vaktföretag hade en väsentlig insyn i militära anläggningar, att vaktpersonalen var av ojämn kvalitet och i många fall hade bristfällig utbildning samt att bevakningen saknade enhetlig ledning. Kritik mot Allmänna bevakningsaktiebolaget förekom vid 1966 års riksdag i samband med bolagets behov av ökat kapitaltillskott. Vissa principiella motsättningar har i riksdagsdebatterna kunnat spåras i frågan om bevakningen av statliga skyddsföremål borde ske i statlig eller privat regi.

Med anledning av motion av herr Bergqvist (s) vid 1972 års riksdag om förslag till obligatorisk auktorisation av bevakningsföretag hänvisade näringsutskottet till att en arbetsgrupp med deltagare från justitiedepartementet, rikspolisstyrelsen och försvarsstaben bildats för att under våren 1972 se över bl. a. reglerna om ordningsvakter. Vid denna översyn väntades man även ta upp frågor som hänger samman med bestämmelserna om bevakningsföretag, däribland frågan om eventuell obligatorisk auktorisation av sådana företag. Med hänsyn härtill avstyrktes motionen, vilket även blev riksdagens beslut. Uppgifter om arbetsgruppens slutsatser föreligger ej.

Mot bakgrund av här ovan lämnade uppgifter om de privata bevakningsföretagen kan det ifrågasättas om inte deras ställning och funktioner motiverar betydligt radikalare åtgärder än t. o. m. förslaget om obligatorisk auktorisation. Det är för det första synnerligen otillfredsställande att samhället saknar en säker bild av den privata bevakningsverksamhetens omfattning. I avvaktan på en lösning av auktorisationsproblemet synes en obligatorisk registrering av alla sådana företag önskvärd. I den nämnda motionen av herr Bergqvist erinras om att ett införande av auktorisationstvång kompliceras av vissa gränsproblem, t. ex. frågan om vilka företag som skall betraktas som bevakningsföretag och vilka som skall anses stå utanför denna företagstyp. Sådana problem kan bland annat bli aktuella för olika slag av privatdetektivverksamhet. Med hänsyn härtill förefaller ett extensivt registreringstvång motiverat. Det synes inte finnas övertygande skäl för att privata detektivbyråer skulle vara undandragna registreringsplikt, även om deras ställning delvis är en annan än de egentliga bevakningsföretagens.

Medan de privata bevakningsföretagens verksamhet inte tilldrog sig större uppmärksamhet, så länge den bedrevs i mera traditionella former, har den snabba tekniska utvecklingen på detta område skapat nya problem. Det utnyttjande av modern, synnerligen kvalificerad bevakningsapparat, som utmärker de dominerande bevakningsföretagens

verksamhet, medför ett väsentligt ökat ansvar för att sådan apparatur inte utnyttjas i integritetskränkande syfte. Integritetsproblemen i samband med bevakning har alltmer uppmärksammats i den offentliga debatten och är föremål för integritetsskyddskommitténs arbete. Den lagstiftning på detta område, som så småningom kan väntas, förutsätter för att bli fullt effektiv att innehavare av bevakningsapparatur utnyttjar denna under betryggande insyn och kontroll från samhällets sida. Det kan ifrågasättas om detta blir möjligt med den privata bevakningsverksamhetens nuvarande organisation.

Utbildningsfrågorna är väsentliga med hänsyn till bevakningsuppgifternas ömtåliga karaktär. Möjligen kan dessa få en tillfredsställande lösning i samband med en obligatorisk auktorisation. Det verkar emellertid otillfredsställande att en utbildningsverksamhet av detta slag skall ske i privat regi. Frestelsen kan ligga nära att endast nödtorftigt uppfylla elementära utbildningskrav i syfte att hålla nere företagens kostnader.

Betänkligheter kan anföras mot sammankopplingen av å ena sidan tillverkning, utveckling och försäljning av olika tekniska hjälpmedel för bevakningsuppgifter, å andra sidan bevakningsverksamhet i vilken sådana hjälpmedel utnyttjas. Från det enskilda företagets synpunkter kan naturligtvis en sådan sammankoppling erbjuda betydande fördelar. Den skapar emellertid också ett intresse hos företaget att söka övertyga en växande kundkrets om vikten av att utnyttja sådana hjälpmedel för olika skyddsuppgifter. Detta kan vara till allmän fördel, i den mån det gäller väsentliga skyddsintressen. Samtidigt framstår det emellertid som angeläget att de hjälpmedel varom det här är fråga inte kommer till användning i så stor utsträckning att det påverkar medborgarnas allmänna trivsel och behov av integritet. Man kan inte utesluta möjligheten av att det enskilda vinstintresset driver fram en överbetoning av olika slags risker i bevakningssammanhang och därigenom bidrar till ett otillräckligt motiverat resursutnyttjande i fråga om både personal och tekniska hjälpmedel. Mycket talar för att bedömningen av olika tekniska hjälpmedels användbarhet bör ske hos instanser, som inte själva har intresse av deras försäljning.

Mycket påfallande är den starka privata maktkoncentrationen inom den dominerande delen av bevakningsbranschen. En sådan koncentration kan skapa olika problem, som inte utan vidare låter sig lösas genom nya bestämmelser om samhällelig kontroll och insyn. Det är naturligt om samhället hittills skyggtat för direkt engagemang på det svåröverskådliga och varierade bevakningsområdet, om man bortser från de speciella skäl som låg bakom tillkomsten av Allmänna bevakningsaktiebolaget. Konkurrens- och effektivitetssynpunkter kan naturligtvis anföras mot en samhällelig monopolisering av sådan verksamhet. Med hänsyn till den snabba och otillräckligt reglerade expansion som synes förekomma på detta område kan emellertid mera direkta statliga och kommunala insatser visa sig angelägna. Med hänsyn till att det här är fråga om en verksamhet, som tangerar samhällets allmänna skyddsuppgifter, kan man

t. ex. överväga om inte halvstatliga eller halvkommunala bolag skulle vara en lämpligare företagsform än de helprivata företag som nu dominerar branschen.

En mera genomgripande belysning av de privata bevakningsföretagens ställning och uppgifter synes önskvärd. Av allt att döma har den tidigare nämnda arbetsgruppen inte tillräckligt omfattande direktiv för en sådan uppgift. Viss parlamentarisk medverkan i utredningsarbetet kan också vara motiverad. En fyllig information om de faktiskt rådande förhållandena inom bevakningsbranschen och därmed sammanhängande problem skulle behövas som underlag för den offentliga debatten och för förslag om mera preciserade åtgärder.

Med hänvisning till det anförda hemställas

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en genomgripande översyn under parlamentarisk medverkan av de privata bevakningsföretagens ställning och funktioner.

Stockholm den 18 januari 1973

KAJ BJÖRK (s)
i Göteborg

THURE DAHLBERG (s)

OSKAR LINDKVIST (s)

JAN BERGQVIST (s)

